

KRONIEK

Jacques Delors en de historici van het syndicalisme

Verslag van het internationaal colloquium te Parijs op 12-13-14 oktober 1995. L'invention des syndicalismes. Le syndicalisme en Europe occidentale à la fin du XIXe siècle.

Gita Deneckere, postdoctoraal onderzoeker
NFWO (Universiteit Gent)

Toen ik in de zomer van 1994 via de Parijse historica Danielle Tartakowsky (CRHMSS) over het oorspronkelijke opzet van het colloquium (1) geïnformeerd werd met het verzoek om deel te nemen, was ik sterk geprikkeld om een bijdrage te leveren. De initiatiefnemers vertrokken van een zeer klassieke vraagstelling, maar stelden een nieuwe en vernieuwende aanpak voor, in potentie althans. Achteraf zou blijken dat de nieuwe aanpak toch iets te hoog gegrepen was. Uit de resultaten van dit intensief voorbereide colloquium bleek immers dat aan de concrete uitwerking moet gesleuteld worden, wil men een dergelijk experiment in de toekomst nog eens overdoen.

Object van onderzoek waren de **drie grote syndicale modellen** die Europa aan het einde van de 19de eeuw rijk was en die honderd jaar later nog steeds de Europese syndicale bewegingen markeren: het Britse trade-unionisme, het revolutionaire syndicalisme in Frankrijk en het gecentraliseerde socialistische syndicalisme in Duitsland. De vraag was te gaan peilen naar de redenen voor

de onderlinge verschillen tussen de drie modellen. Waarom drie verschillende syndicalismen in relatief naburige landen, zowel in geografisch als in industrieel en cultureel opzicht?

Een juxtapositie van nationale modellen werd van in den beginne expliciet afgewezen. Indien voor die klassieke aanpak werd gekozen, zouden de deelnemers immers op het beschrijvende niveau blijven steken, zonder de kans te krijgen om een verklaring te zoeken. Vandaar dat de initiatiefnemers van het colloquium voor een écht **comparatieve aanpak** opteerden. Een ambitieus project - zeer zeker - dat op een heel bijzondere en mijns inziens interessante manier werd aangevat. Er werd een aantal kleine groepjes gevormd van twee tot vijf historici uit verschillende landen (Frankrijk, Groot-Brittannië, Duitsland, Italië, Nederland, België), die elk rond een specifiek thema een gezamenlijke bijdrage moesten voorbereiden. Geen individuele bijdragen met andere woorden, maar groepswork, waarvan men verwachtte dat de comparatieve dimensie in de ware zin van het woord beter tot haar recht zou komen. In totaal werkten 44 onderzoekers rond volgende themata: 'Mines' (J. Michel), 'Bâtiment' (F. Boll, S. Sirot), 'Dockers' (E. Nijhof, J. Lovell, J. Barzman), 'Sidérurgie' (T. Welskopp), 'Villes et bassins textiles' (J.-C. Dumas, R. Cazals, M. Ellerkamp, A. Fowler), 'Villes polyactives' (K. Ditt, G.M. Longoni, P. Scholliers), 'Grandes villes' (J. Belchem, K. Pohl, V. Robert), 'Les symboliques du Premier Mai' (G. Deneckere, M.L. Georgen, D. Tartakowsky, C. Wrigley, I. Marssolek), 'Les énoncés et discours' (A. Prost, M. Bock, B. Groppo, M. Tourmier), 'Les contraintes de la loi' (N. Olszak, C. Wrigley), 'Les employeurs' (K. Tenfelde, M.G. Dezès, K. Lunn, A. Mc Ivor), 'Les bases multiples' (M. Dreyfus, S. Kott, M. Pigenet, N. Whiteside) en 'Les modes d'organisation' (P. Berkowitz, R. Gumbrell, R. Hyman, M. Pigenet, M. Schneider). Het is me een raadsel (gebleven) op grond waarvan deze thema's en participanten werden gekozen.

Jacques Delors in gesprek met historici van de syndicale beweging

Duidelijk was in ieder geval wel dat de **verborgen agenda** van het colloquium het item 'Europese integratie' bevatte, niet alleen met betrekking tot het onderzoeksobject - de syndicalismen - maar ook en misschien vooral **met betrekking tot het historisch onderzoek zelf**. Nu is collectief onderzoek in de cultuurwetenschappen geen gemakkelijke opgave, zeker niet als dit over de grenzen van de eigen universiteit en het eigen land moet gebeuren. Telefoon, fax en het internet kunnen de communicatiekloof die *structureel* tussen individuele historici bestaat slechts op een zeer gebrekkige manier overbruggen. Er gaat niets boven een ontmoeting in levende lijve als men van gedachten wil wisselen en die gedachten eventueel met elkaar in overeenstemming wil brengen. De initiatiefnemers waren hierop voorzien en hebben vooraf in Parijs drie studiedagen georganiseerd om de confrontatie mogelijk te maken (op 24/9/1994, 13/5/1995 en 20/5/1995). De werkwijze was als volgt: tussen oktober '94 en februari '95

maakte elke deelnemer zijn of haar eigen werkstuk op basis van lokale of nationale bronnen. Dit werkstuk was uitdrukkelijk niet voor publikatie bestemd; tijdens de studiedagen in mei '95 werden de afzonderlijke teksten met elkaar geconfronteerd om een aanzet tot vergelijking te geven; vanaf mei tot september '95 was er dan tijd voor de redactie van de comparatieve teksten die op het colloquium in Parijs naar voor werden gebracht.

Elke groep bepaalde zelf haar manier van werken, wat misschien wel een nadeel was. Achteraf beschouwd meen ik te mogen zeggen dat de manier waarop 'onze' groep te werk is gegaan rond de problematiek en de symboliek van 'Eén Mei' vruchtbare resultaten heeft opgeleverd. Wij zijn vertrokken van een uniforme vragenlijst op basis waarvan elk van de vijf deelnemers de 'eigen' bronnen en literatuur benaderd heeft. Alhoewel bleek dat een uniforme vraagstelling nog altijd geen uniforme benadering garandeert, hebben we op die manier wel degelijk vermeden opnieuw - binnen ons thema - op een eenvoudige juxtaposi-

tie van nationale 'modellen' uit te komen. Veel andere groepen pakten het kennelijk anders aan, want aan dit euvel was in de meeste bijdragen niet verholpen.

De **pre-acta van het colloquium** maken dan ook een zeer heterogene, om niet te zeggen onevenwichtige en onsamenvangende indruk. Zoals bleek uit de besluiten van Friedhelm Boll en Jean-Louis Robert was de rode draad soms moeilijk te vinden. Wellicht heeft dit te maken met de *dissolution* die zich anno 1996 in de nationale modellen van de syndicalismen aftekent. Omdat de natie staat heden ten dage niet langer vanzelfsprekend als referentiekader fungeert, zien we hoe het historisch onderzoek daardoor in een soort verwarring verzeilt. De nationale modellen worden gedeconstrueerd, zoals Jean-Louis Robert het in zijn besluiten formuleerde. De tendens van het colloquium leek in de richting van een terugplooiën op een bonte variëteit aan lokale 'microstoria' te gaan. Nochtans was het comparatieve opzet precies bedoeld om ergens 'transversale' verbanden te ontdekken en te onderkennen. Ik denk dat het colloquium niet in dit opzet geslaagd is, maar wel de vinger heeft gelegd op de moeilijkheid om zich los te maken uit het eigen verhaal en de eigen onderzoekstraditie. De prachtige, maar enigszins intimiderende locatie van het colloquium - de statige Salles d'Honneur van de Sorbonne - was overigens niet bevorderlijk voor een ongedwongen 'transversale' gedachtenwisseling. De belangrijkste conclusie van het colloquium was volgens mij de volgende: op vrijwel alle terreinen van de geschiedenis van het syndicalisme was verscheidenheid troef, terwijl al die verschillende organisaties en mensen terzelfdertijd in een universele droom gegrepen waren. Een omvattende verklaring voor de verscheidenheid in het concrete werd niet gegeven, als dit al mogelijk zou zijn.

Misschien hoeft dit ook niet. Het gemaakte onderscheid tussen het niveau van de concrete praktijken en het niveau van het imaginaire en de

universele droom lijkt mij van groot belang, ook met het oog op Europese integratie van de syndicalismen (en daar was het hem toch in hoge mate om te doen). De meest inspirerende bijdrage kwam naar mijn gevoel van een **buitengewoon spitse Jacques Delors**, die het slotwoord kwam uitspreken. Delors vertrok expliciet van de actuele problematiek van het syndicalisme. Zonder dat dit met zoveel woorden gezegd werd, was de boodschap van het colloquium in zekere zin dat historici dat ook expliciet zouden moeten doen. Delors stelde zich immers de vraag naar het politieke conservatisme van de vakbonden: waarom zijn de vakbonden te midden van de crisis van de verzorgingsstaat niet actiever? Waarom hebben de vakbonden niet adequater op het eufemisme van de 'human resources management' gereageerd? Waarom proberen de vakbonden de sociale uitsluiting niet beter te ondervangen? Het lijkt een kwestie van vervreemding te zijn, vervreemding van de stedelijke basis van het syndicalisme en ook een vervreemding van de arbeidsfierheid. Jacques Delors waardeert het syndicalisme als een niet te onderschatten factor van sociale stabiliteit en vreest de bedreiging van het individualisme. Hij ziet vier grote mutaties, die onmiddellijk vier uitdagingen voor het hedendaagse syndicalisme vormen: 1) de mondialisering, 2) de technologische vernieuwing, 3) de plaats van 'de arbeid' in de samenleving, 4) de individualisering.

Het ware niet oninteressant geweest als bedenkingen à la Jacques Delors de uitgangsvragen van het colloquium van in de oorsprong duidelijker hadden geïnspireerd. Te verwachten valt dat men daar met het oog op de geplande publikatie rekening mee zal houden.

(1) Organisatie: Centre de Recherches d'Histoire des Mouvements Sociaux et du Syndicalisme (CRHMSS) te Parijs, met de steun van het CNRS, de Friedrich Ebert Stiftung (Bonn) en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (Amsterdam).